

IQTISODIYOT VA ANIQ FANLARNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.**Haydarova E’zoxonUlug’bek Qizi***Shahrisabz davlat pedagogika instituti**Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya : Ushbu maqolada iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanishi, ulardagi yutuqlar va kamchiliklar haqida mulohaza yuritiladi.

Kalit so’zlar : Iqtisodiyot, istiqbollar, yoshlar, qarorlar, sa’y-harakatlar, aniq fanlar.

KIRISH

So‘nggi yillarda respublika iqtisodiyotida davlatning roli va ishtirokini qisqartirish, iqtisodiyot tarmoqlarini boshqarishga bozor prinsiplari va mexanizmlarini keng joriy qilish, shuningdek aholi farovonligi va turmush darajasini oshirish bo‘yicha aniq maqsadga yo‘naltirilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, iqtisodiyot organlarining amaldagi tuzilmasi, ularning ishini tashkil qilish prinsip va usullari iqtisodiyotni boshqarishning zamonaviy talablariga, shuningdek iqtisodiyot tarmoqlaridagi tuzilmaviy o‘zgartirishlarga javob bermaydi. Xususan, iqtisodiyotning o‘zgarishi sharoitida mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asoslangan maqsadli yo‘nalishlarini (indikatorlarini) shakllantirish, shuningdek mavjud ichki va tashqi omillarni hamda islohotlarning strategik ustuvor yo‘nalishlarini hisobga olgan holda iqtisodiy o‘sishning yangi manbalarini aniqlash tizimi mavjud emas. Iqtisodiyotning hududiy va tarmoq taraqqiyoti, shu jumladan urbanizatsiya salohiyatini amalga oshirish orqali mutanosiblikni ta’minlash uchun ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish borasidagi ishlarni muvofiqlashtirish tizimi kerakli darajada yo‘lga qo‘yilmagan.

Bozor tamoyillarini keng joriy etish, mahalliy ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, bozorni raqobatbardosh tovarlar bilan to‘ldirish va ularni tashqi bozorlarga yo‘naltirish hajmlarini oshirish bo‘yicha zarur tadbirlar ishlab chiqilmayapti.

Natijada, barqaror ishchi o‘rinlari yaratish darajasi pastligicha saqlanib qolayotganligi aholini, ayniqsa qishloq aholisini barqaror daromad manbai bilan ta’minlash imkonini bermaydi va sifatli inson kapitalini rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi. Iqtisodiyot organlari faoliyati samaradorligini tubdan oshirish, ularni mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish “lokomotiviga” aylantirish, iqtisodiyotni boshqarishning bozor mexanizmlarini joriy etish maqsadida, shuningdek 2017 — 2021-yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasiga asosan belgilangan vazifalarga muvofiq:

1. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot vazirligi **O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va sanoat vazirligi** etib qayta tashkil etilsin va quyidagilar uning asosiy vazifalari etib belgilansin:

makroiqtisodiy indikatorlarni tahlil qilish va prognozlash asosida **iqtisodiyotni boshqarishning bozor mexanizmlarini joriy etish** va iqtisodiyotning real sektori holati, tashqi bozorlari konyunkturasi hamda global va mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish tendensiyalari bilan bog‘liq holda iqtisodiyot asosiy sohalarini rivojlantirish strategiyasini shakllantirish;

xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni rag‘batlantirish, ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va “xufyona” iqtisodiyot ulushini qisqartirish uchun qulay sharoit yaratish, jumladan iqtisodiy jarayonlarda davlat ishtirokini qisqartirish, byurokratik to‘siqlarni bartaraf etish, moliyaviy va ishlab chiqarish resurslaridan foydalanish qulayligini ta‘minlash, shuningdek kichik sanoat zonalarini salohiyatidan samarali foydalanish orqali bunga erishish;

milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish va diversifikatsiya qilishni, shuningdek hududlar va tarmoqlarni rivojlantirish uyg‘unligini ta‘minlash maqsadida **ishlab chiqarish kuchlarini samarali joylashtirish, hududlarning mavjud tabiiy va iqtisodiy resurslaridan samarali foydalanish asosida mamlakat sanoatini rivojlantirish strategiyalarini (modellarini) ishlab chiqish**;

innovatsiya ishlanmalari va texnologiyalarini joriy qilish, mehnat unumdorligini oshirish, ishlov berish tarmoqlarini jadal rivojlantirish va yuqori qo‘shilgan qiymatli tayyor raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish asosida **tovar bozorlari muvozanatini ta‘minlash bo‘yicha tizimli chora-tadbirlarni amalga oshirish**;

ASOSIY QISM

Iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanish istiqbollari quyidagi muhim nuqtalarga ega bo'ladi:

1. Teknologiyalar va Innovatsiyalar: Iqtisodiyot va aniq fanlar rivojlanishida texnologiyalar va innovatsiyalar muhim rol o'ynayadi. Yangi texnologiyalar va innovatsiyalar iqtisodiyotni rivojlantirishda, yangiliklar kiritishda va aniq fanlarni o'rganishda muhimdir.

2. O'zlashtirish va Spetsializatsiya: Iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanish istiqbollari o'zlashtirish va spetsializatsiyaga ega bo'ladi. O'zlashtirish va spetsializatsiya sohasida rivojlanish iqtisodiyot va aniq fanlarning kengayishi va rivojlanishi uchun muhimdir.

3. Tadbirkorlik va Biznes Faoliyati: Iqtisodiyot va aniq fanlar rivojlanish istiqbollari tadbirkorlik va biznes faoliyati sohasida muhimdir. Tadbirkorlik va biznes faoliyati

rivojlanishni kengaytirish, innovatsiyalarni olib borish va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynayadi.

4. Oliy Ta'lim va Ilmiy Tadqiqot: Iqtisodiyot va aniq fanlar rivojlanish istiqbollari oliy ta'lim va ilmiy tadqiqotga ega bo'ladi. Oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlar va tadqiqotchilar iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanishida muhim rol o'ynayadi.

5. Sanoat va Infrastrukturani Rivojlantirish: Iqtisodiyot va aniq fanlar rivojlanish istiqbollari sanoat va infrastruktura tarmoqlarini rivojlantirishda muhimdir. Sanoat sohasidagi innovatsiyalar, infrastrukturani kengaytirish va yangiliklarni joriy etish iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanishida muhimdir.

Iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanish istiqbollari texnologiyalar va innovatsiyalar, o'zlashtirish va spetsializatsiya, tadbirkorlik va biznes faoliyati, oliy ta'lim va ilmiy tadqiqot, sanoat va infrastrukturani rivojlantirish kabi muhim nuqtalarga ega bo'ladi. Umid qilamizki, bu istiqbollardagi rivojlanish yuqori darajada bo'lishi uchun yordam beradi.

O'zlashtirish va spetsializatsiya quyidagi rivojlanishga yordam beradi:

1. Kuchli Profilga Ega Bo'lish: O'zlashtirish va spetsializatsiya yordamida shaxsiy rivojlanish va kasbiy rivojlanishni kengaytirish mumkin. O'zlashtirish va spetsializatsiya sizni belgilangan sohada kuchli va mahoratli mutaxassis qiladi.

2. Mahorat va Ko'nikmalar: O'zlashtirish va spetsializatsiya sizga mahorat va ko'nikmalar olish imkoniyatini beradi. Belgilangan sohada o'zlashtirilgan bo'lish va spetsializatsiya olish yordamida sizning ko'nikmalar va mahoratlarizni oshirishga imkon beradi.

3. Ish Faoliyatida Yaxshi Natijalarga Erishish: O'zlashtirish va spetsializatsiya sizga ish faoliyatida yaxshi natijalarga erishishga yordam beradi. Belgilangan sohada o'zlashtirilgan bo'lish va spetsializatsiya olish natijasida yuqori darajada mahorat va muvaffaqiyatga erishishingiz mumkin.

4. Ko'p Xil Sohalarda Ishlash Imkoniyati: O'zlashtirish va spetsializatsiya sizga ko'p xil sohalarda ishlash imkoniyatini beradi. Belgilangan sohada o'zlashtirilgan bo'lish va spetsializatsiya olish yordamida sizning kasbiy rivojlanishingizni kengaytirish va ko'p sohalarda ishlash imkoniyatiga ega bo'lishingiz mumkin.

5. Innovatsiyalar va Yangiliklar: O'zlashtirish va spetsializatsiya sizga innovatsiyalar va yangiliklar kiritishga yordam beradi. Belgilangan sohada o'zlashtirilgan bo'lish va spetsializatsiya olish yordamida sizning fikr-mulohazalaringiz va yangiliklaringizni rivojlantirishga imkon beradi. O'zlashtirish va spetsializatsiya sizga kuchli profilga ega bo'lish, mahorat va ko'nikmalar olish, ish faoliyatida yaxshi natijalarga erishish, ko'p xil sohalarda ishlash imkoniyati, innovatsiyalar va yangiliklar kiritishga yordam beradi.

MUAMMO VA YECHIMLAR

Iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanish istiqbollari quyidagi yutuqlar va kamchiliklarga ega bo'lishi mumkin:

Yutuqlar:

1. Yutuq:

- Iqtisodiyot va aniq fanlar rivojlanish istiqbollari global iqtisodiy rivojlanishga yordam beradi.

- Aniq fanlarning rivojlanishi sohasida innovatsiyalar va yangiliklar kiritishga imkon beradi.

- O'zlashtirish va spetsializatsiya yordamida mahorat va ko'nikmalar olish imkoniyatini kengaytiradi.

Kamchiliklar:

1. Kamchilik:

- Aniq fanlarning rivojlanishi sohasida resurslar va imkoniyatlar cheklanishi muammolarga olib kelishi mumkin.

- O'zlashtirish va spetsializatsiya jarayonlarida qatnashish imkoniyatlari cheklanishi, diskriminatsiya va to'satdan muammolar tug'ilishi mumkin.

- Siyosiy va iqtisodiy cheklanishlar, tadbirkorlik faoliyati va innovatsiyalar rivojlanishini cheklash uchun muammolarga olib kelishi mumkin.

Yutuqlar va kamchiliklar har bir soha va mamlakat uchun turli bo'lishi mumkin. Yutuqlar bilan foydalanish va kamchiliklarga qaratilish, iqtisodiyot va aniq fanlarning rivojlanishi uchun strategik rejalashtirish va qadam tashlashda muhimdir.

Rivojlanishga yordam beradigan yutuq va kamchiliklardan foydalanishda quyidagi qadamlar kerak:

1. Yutuqlarni Aniq Tanlash: Birinchi qadam, rivojlanishga yordam beradigan yutuqlarni aniq tanlash va tushunishdir. Yutuqlar rivojlanishni kuchaytirishga yordam beradi va ularni aniqlab chiqish rivojlanish strategiyasini belgilashda muhimdir.

2. Yutuqlarni Kuchaytirish: Keyingi qadam, yutuqlarni kuchaytirish va ularni rivojlanish jarayonida samarali foydalanishda ishtirok etishdir. Yutuqlar rivojlanishni kengaytirish, innovatsiyalar kiritish va yangiliklar olib borishda muhimdir.

3. Kamchiliklarni Identifikatsiya Qilish: Kamchiliklarni identifikatsiya qilish va tushunish rivojlanish strategiyasini shakllantirishda muhimdir. Kamchiliklar rivojlanishni cheklash, muammolarga yechish va yangiliklar kiritishda muhimdir.

4. Kamchiliklarga Qarshi Chiqish Strategiyasini Belgilash: Kamchiliklarga qarshi chiqish strategiyasini belgilash va ularni rivojlanish jarayonida muvaffaqiyatli boshqarishda muhimdir. Kamchiliklarga qarshi chiqish strategiyasi rivojlanishni kuchaytirish va muvaffaqiyatga yetishishda muhimdir.

5. Yutuqlar va Kamchiliklarni Monitoring Qilish: Yutuqlar va kamchiliklarni monitoring qilish va natijalarni baholash rivojlanish jarayonini boshqarishda muhimdir. Monitoring va baholash yordamida rivojlanish strategiyasini yangilash va rivojlanishni kuzatish muhimdir.

Yutuqlarni aniq tanlash, ularni kuchaytirish, kamchiliklarni identifikatsiya qilish, qarshi chiqish strategiyasini belgilash va monitoring qilish rivojlanishga yordam beradigan yutuq va kamchiliklardan foydalanishda muhim qadamlardir.

Kamchiliklarni identifikatsiya qilish quyidagi qadamlar orqali amalga oshiriladi:

1. Analiz va Tahlil: Kamchiliklarni identifikatsiya qilish uchun birinchi qadam, tahlil va analizni boshlashdir. Iqtisodiyot, aniq fanlar yoki boshqa sohalarda kamchiliklar va muammolar tahlil qilinishi va tushunilishi muhimdir.

2. Savol va Javoblar: Kamchiliklarni identifikatsiya qilishda savollar va javoblar muhimdir. Muammoni tushunish, nima uchun kamchilik yuzaga kelganligini aniqlash va uni hal qilish uchun yechimlar izlash kerak.

3. Stakeholderlar Bilan Muloqot: Kamchiliklarni identifikatsiya qilishda stakeholderlar bilan muloqot va muzakaralar muhimdir. Stakeholderlar, muammolarni tushunish va ularni hal qilishda fikrlarini birlashtirishga yordam beradi.

4. Data va Ma'lumotlar To'plash: Kamchiliklarni identifikatsiya qilishda ma'lumotlar va data to'plash muhimdir. Iqtisodiyot, aniq fanlar yoki boshqa sohalarda ma'lumotlar va statistik ma'lumotlar yordamida kamchiliklarni tushunish va ularni hal qilish uchun strategiyani shakllantirish muhimdir.

5. SWOT Analizi: Kamchiliklarni identifikatsiya qilishda SWOT analizi (kuchli tomonlar, kamchiliklar, imkoniyatlar va tashkil etishlar) qilish muhimdir. SWOT analizi yordamida kamchiliklarni tushunish, ularni hal qilish uchun strategiyani belgilash va rivojlanishni kuchaytirish muhimdir.

Kamchiliklarni identifikatsiya qilishda tahlil va analiz, savollar va javoblar, stakeholderlar bilan muloqot, ma'lumotlar to'plash, SWOT analizi qilish muhimdir.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda aniq fanlar nafaqat bozor iqtisodiyotida balki kundalik hayot uchun ham juda muhim fan hisoblanadi. Aniq fanlarni bilish orqali insonlar ma'lum bir ishlarni boshlashlari mumkin. Masalan biror bir tadbirkorlik ishlarini olib borishlari mumkin. Lekin buning uchun tadbirkorlik boshlamoqchi bo'lgan inson aniq fanlarni yaxshi biladigan bo'lishi kerak. Tadbirkorlikni boshlash uchun ham puxta biznes reja tuzilgan bo'lishi kerak, ana shunda tadbirkorlik gullab yashnaydi.

Aniq fanlar iqtisodiyot bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi. Ya'ni iqtisodiyotning yuragi aniq fandır.

Aniq fanlarni bilmay turib biznes boshlab bo'lmaydi, boshlagan taqdirda ham u ko'p vaqtga bormaydi, biznes kasodga uchraydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-martdagi PF-5679-son Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 26-martdagi PF-5975-sonli Farmoni *tahririda* — *Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi*, 27.03.2020-y., 06/20/5975/0377-son.